

הרב אלימלך שרגא שפיט"א

בהספד במלאת שבעה לפטירתו
בית המדרש סדיגורה תל אביב

023496707066

אוי לה לספינה שאבד קברניטה...

אוצר החכמה

ברשות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כבוד הרבנים הגאונים החשובים שליט"א, קהל קדוש מתפללי בית המדרש וקהל קדישא הדין, וכבוד אחי וגיסי החשובים והיקרים. הגמרא אומרת (מועד קטן כה:): "כי נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליו רבי יצחק בן אלעזר קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהריים דכתיב (עמוס א), והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהריים". התאספנו כאן היום לקונן בקינה ובנהי על ההסתלקות של אבינו הגדול אדוני אבי מורי ורבי הריני כפרת משכבו וזכר צדיק לברכה שנסתלק ועלה לגנוז מרומים ועזב אותנו לאנחות בפתע פתאום ממש כביאת השמש בצהריים.

כתוב בנביא (מלכים-ב, יא) "ויעל אליהו בסערה השמימה, ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל רשיו ולא ראהו עוד ויחזק בכגדיו ויקרעם לשנים קרעים". הגמרא אומרת במועד קטן (כו.) "ואלו קרעים שאין נאחזין הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו תורה ועל נשיא ועל אב בית דין ועל ספר תורה שנשרף ועל ערי ודה ועל המקדש ועל ירושלים. אביו ואמו ורבו שלימדו תורה מנלן, דכתיב אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אבי אבי אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה".

באותה מידה שאדם חש בכאב שעל אביו ואמו שמרוב גדל אהבת הבן להוריו, נשאר קרע לעולם שאינו מתאחה, צריכים להרגיש את הכאב על רבו שלימדו תורה, על ההשפעה הרוחנית שניטלה ואיננה, והקרע נשאר לעולם ינו מתאחה. התכנסנו כאן לקונן לא רק על האבא שהיה לנו אבא באופן פרטי, אלא גם אבא במובן הרוחני שהיה נחיתת רבו שלימדו תורה, שהאיר את נתיבות דרכנו בכל דרכי החיים. אדם שעסק כל ימיו למען הכלל.

בפרשת השבוע, פרשת חוקת, התורה מתארת את פטירת אהרן הכהן, "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית וראל". ודרשו חז"ל "האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה" וכו'. כשבאים לו לבכות על הסתלקותו הפתאומית של אבא וצ"ל עולה מאליו תיאור זה. כי תמיד היה אוחז במידה זו שהיה אוהב לום ורודף שלום, לפשר ולאחד בין הפלגים ולהרבות שלום ואחווה בעולם. וראינו בפטירתו ובימי השבעה איך כל דרות העם, מכל העדות והחוגים ביכו את פטירתו ואת האבידה.

ש"כ הגאון הצדיק רבי מאיר שפיט"א וצ"ל גאב"ד לובלין, כשבא להספיד את מרן החפץ חיים וצוק"ל, עמד וקרא ליו מאמר הגמרא בבבא בתרא (צא.): "אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם ומרו, אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה". ולכאורה לאחר שכבר מדברים על מנהיג

לעולם, למה מוזכר קברניט של ספינה שהוא פחות מכך, וכבר נכלל בתואר המנהיג הגדול יותר? אלא שהחילוק בין מנהיג לקברניט הוא, שמנהיג הוא זה שמנהיג את הכל אבל אין אמור בזה כי המנהיג אינו יכול להתקיים בלי הדור, אך קברניט הוא זה שמייצר ודואג על כל צרה שלא תבא כמו על שלו בעצמו. יש אדם האוהב את חבריו וכשרואה חבריו מצטער כואב לו, מנהיג הדור שאבד הוא חסר לדור אבל עכ"ז הכאב הוא חוץ לגופו, אבל לא כן הקברניט מנהיג הספינה, כשהספינה טובעת בים הקברניט נטבע יחד עם הנוסעים והוא מרגיש בצערם, והוא נושא אחריות לכולם, ועל זה אמרו איזו לעולם שאיבד את מנהיגו, ועוד יותר איזו לה לספינה שאיבדה את קברניטה, זה שמשתתף בצערם ונושא בעול ובאחריות.

¹²³⁴⁵⁶⁷אמרי

רעיונו זה של המהר"ם שפירא על החפץ חיים, עולה כאן בהספדנו על אבינו זצ"ל הכ"מ, והדברים הולמים אותו, כי אבינו הכ"מ מסר את נפשו כדי לעשות טובה לכל יהודי, ובעיקר בנושא פדיון שבויים, והיה שליח נאמן למנהיגי הדור והיה מגדולי הקברניטים של היהדות החרדית, נושא בעול ומשתתף בצער הכלל, בבחינת כמ"ש חז"ל: שאין לך חביב לפני הקב"ה כשליח שמשתלח לעשות מצוה ונותן נפשו כדי שיצליח בשליחותו.

אפשר להמליץ עליו את הפסוק "חזית אי"ש" מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב" (משלי כב, כט), היה מהיר במלאכתו וזרזו לסיים משימותיו, לפני מלכים מאן מלכי רבנן, וגם לפני מלכי ורוזני ארץ עמד בגאון. ולא כולם יודעים שאצל אבא זכרוננו לברכה היו שתי תקופות. היתה תקופה של באיתכסיא, והיתה תקופה של באיתגליא. תקופת הפעילות בשליחות גדולי ישראל כשלוחא דרבנן באיתכסיא התחילה כבר לפני למעלה מחמישים שנה, כשגדולי ישראל הטילו עליו שליחויות, אם זה מורו ורבו מרן הגאון מטשעבין זצ"ל, אם זה זקנו מרן גאב"ד פרשבורג בעל הדעת סופר זצ"ל, או כשהיה זה האדמו"ר הבית ישראל מגור זצ"ל, או כפי שסיפר לי אבי, שבשנת תשי"ד התכנסו אדמו"רי בית רוזין זי"ע עם הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע להציל נכד חצרות רוזין וויזניץ מעונש מאסר, ואבא היה אז אברך בן כ"ה שנים, ושלוהו אל שר הבטחון דאז פנחס לבון – שאביו היה גבאי בחצר הקודש בקופיטשיניץ אצל הרה"ק רבי יצחק מאיר מקופיטשיניץ זי"ע. או אז שלחו את אבי ז"ל בשליחות חשובה זו לבטל את רוע הגזירה, והרה"ק האמרי חיים אמר לאבא ששאלו מה פתאום מטילים את השליחות על כתפיו הצעירות: "חזקה עליך שתקבל את השליחות ותחזור עם תוצאה טובה" ... ואכן פעל והצליח להוציא ממסגר אסיר.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

ועוד כהנה וכהנה הטילו עליו שליחויות שהיו באיתכסיא ובהסתר דבר, כי לא רצה לקבל עליו את עול הציבור ואת הפרסום בכל צורה ודרך שהוא. תמיד התחמק מפרסום ומראיון בעתונות עד שנבחר לכנסת בשליחות גדולי ישראל. ונמלט מזה כמטחי קשת.

והתקופה השניה, כשלוחא דרבנן באיתגליא, כאשר נשא בעול הציבור בתפקידיו החשובים שהוטלו עליו על ידי גדולי ישראל, אשר קיבלם על עצמו בליט ברידה. אלו ואלו שוים בהתמסרותו לכלל ולפרט, ובביטול המוחלט כלפי ישראל.

חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב. אי"ש הלא הוא הנוטריקון של שמו דאבא, מהיר במלאכתו, סיים מסכת חייו בקיצור שנים, אמנם לא היה זה בקיצור ימים כי ימיו היו ארוכים, כמובא שכשנפטר הרה"ק בעל השפת אמת מגור זי"ע, אמר בנו הרה"ק בעל האמרי אמת מגור זי"ע לאחיו הרה"ק רבי משה בצלאל אלתר זי"ע הי"ד, לאבא היה אריכות ימים. וכשראה שאחיו מתפלא כי השפת אמת הסתלק בגיל נ"ח, אמר לו אין הכוונה לאריכות שנים אלא לאריכות ימים, כי מילא את כל ימיו. ואכן אצל אבינו היו ימיו מלאים וגדושים בתורה ובעבודה, בנמילות חסדים ובטובת הכלל והפרט.

חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב, כל ימיו היה בבחינת לפני מלכים יתייצב, מאן מלכי רבנן, כידוע שמילדותו היה אבא יונק מצדיקי בית רוזין ובמיוחד מבית טשורטקוב, ואח"כ בזמן המלחמה נתוודע אל צדיקים שחלקם לא הכיר קודם, אדמו"רי בית וויזניץ, כמו הרה"ק בעל הדמשק אליעזר זי"ע, שבתקופת מגוריהם בטמישוואר במשך כארבע שנים, לא זזה ידו מתוך ידו, וכל שבוע

ז' נוהג לבחון אותו בתלמודו, במשך כל אותם ד' שנים. ואח"כ כשעברו לבוקרסט הכיר את הרה"ק בעל האמרי
 ם מוויזניץ זי"ע, שקבע אתו שיעור יום יומי במשך למעלה משנה ואז סיימו ב' מסכתות פסחים וביצה, ואבא היה
 מר שלא הניח אפילו פסקה מהצל"ח, הכל נלמד עד דק. שם גם נתוודע אל הצדיק הק' האדמו"ר רבי יעקב יוסף
 וקוירא זי"ע, שבתו, הרבנית מוויזניץ-מונסי סיפרה לנו שאבינו לא היה עוזב את ביהמ"ד משבת לשבת והיה ישן
 השבוע על גבי ספסל, וכשהיו נכנסים לפנות בוקר לטאטא את בית המדרש ראו שהוא כבר נמצא כי היה ישן שם
 'הספסל, מבלי לצאת מפתח בית המדרש כל השבוע. כן סיפרה לנו כי אביה הרה"ק מסקווער התבטא על אבא
 ר איז א הייליגע נשמה". כמו כן אבא היה מתאר תמיד את הזכות שהיתה לו להכיר שם ולהסתופף בצילו של
 דיק המפורסם הרה"ק רבי משה יהודה לייב מפשקאן זי"ע, שהיה נין הס"ק מרוזין.

כשהגיע לארץ מיד ובאופן טבעי החל להסתופף במחיצת האדמו"רים מגזע רוזין, צדיקי בית טשורטקוב, וצדיקי
 ך סדיגורה – הרה"ק האביר יעקב זי"ע ואחיו הרה"ק רבי שלמה'ניו זי"ע, והרה"ק הכנסת מרדכי זי"ע. אח"כ נסע
 ירשלים ללמוד אצל הגאון מטשעבין, וסיפר לנו השביע יהודי שהגיע לנחם בשבעה, שכאשר הרב מטשעבין שמע
 אבא נוסע לגור בתל אביב אחרי שלמד אצלו שבע שנים, – אשר אבא היה קורא "שבע השנים הטובות", ואמר
 זיד שאלו השנים היפות ביותר בחייו, – כדי להיכנס לעסקיו של אביו, זקנו הרה"ח ר' פנחס זצ"ל, התבטא הגאון
 זשעבין לפני תלמידו – ידידו של אבא זצ"ל הג"ר ראובן קרישבסקי זצ"ל, שכלל ישראל מאבד עתה את אחד
 דולי דור העתיד. ומוזה רואים כמה העריך מורו ורבו הגאון מטשעבין את גדולתו בתורה של אבא ואת אישיותו
 דולה.

דרך הגאון מטשעבין זכה אבא להכיר ולהתוודע אל הצדיק הק' הבית ישראל מגור זי"ע, אשר היה בא באופן קבוע
 עיתים קרובות לבקר אצל הגאון מטשעבין, ומיום שהכירו וראהו לא זזה ידו מתוך ידו ולא הרים ידו או רגלו מבלי
 זימלך בדעת קדשו.

ואם רוצים לסכם ניתן לומר שלאבא היה ביטול מוחלט לפני כל גדולי ישראל, לפני כל צדיק וצדיק, ותמיד עמד
 זניהם כעבדא קמיה מאריה.

[1234567 תחילת]

זכורני, כשאבא עבר לגור בסמיכות מקום לכאן, בית המדרש דסדיגורה, היה זה לפני חג הפסח תשל"ז, וביום
 "אשון של פסח בבוקר, קרא לו רבינו הקדוש הכנסת מרדכי לחדרו, ואמר לו שמכבדו להתפלל תפילת טל לפני
 זיבה. וביקש ממנו בקשה, שבתפילתו יראה לכיון שפע לכלל ישראל לפי ההשגות שלו... בשפע וברחבות לפי מה
 הוא מכיר ויודע.

כתלי בית המדרש כאן יעידו ויגידו גם כל יושבי בית המדרש הנמצאים אתנו, כמה תורה ודעת הרביץ אבא כאן
 מקום זה. אם זה בשיעורי דף היומי, או בעניני הלכה ואגדה, או בשיעורים בספר מנחת חינוך על עניני הימים טובים,
 אבא היה מוסר בלילי יו"ט, לפי בקשת כ"ק אדמו"ר הכנסת מרדכי זי"ע, כיד ה' הטובה עליו היו השיעורים מלאים
 זן אל זן וגדושים בחכמה וברעות, בנויים לתלפיות מכל מכמני התורה, בפשט ובדרש, בהלכה ובחסידות, מדברי
 חתם סופר וצאצאיו ומתורת בית טשורטקוב ורוזין אשר היו תמיד נר לרגליו.

אבא תמיד דיבר בהערכה על העובדה שזכה להיות "לפני מלכים יתייצב", מאן מלכי רבנן. בתשמ"א הוא נקרא
 ל ידי כבוד קדושת הלב שמחה זי"ע לעמוד בראש רשימת אגודת ישראל. הלב שמחה שוחח קודם על כך עם כ"ק
 אדמו"ר מוויזניץ שליט"א, וכן עם כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א מסדיגורה. זוכרני כשנכנסתי עם אחי יבדלחט"א אל
 לב שמחה הוא אמר לנו, שבמילה סדיגורה כלול גם גור...

אני רוצה לסיים בד"ת שאבא כתב בהקדמתו לספר גנוזי ישראל על המועדים מאדמו"ר הרה"ק מטשורטקוב זי"ע,
 ואבא זכה להוציא לאור עולם, והביא מאמר הגמרא (בבא מציעא פו.) "רבה בר נחמני נתבקש בשיבה של מעלה,
 זקן אביו ורבה וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה, לא הווי ידעי דוכתיה, אזלו לאגמא חזו צפרי דמטללי וקיימי, אמרי שמע
 ינה התם הוא". והסביר הרבי מטשורטקוב, כי לאחר הסתלקותו של רבם רבה בר נחמני, לא ידעו התלמידים עצה
 ה תיקון יהיה להם, אך כאשר ראו כי גם אחרי הסתלקותו יאמינו התלמידים ברבם והינם באחדות, אשר לזה ירמזו
 צפרים דמטללי וקיימי היינו התלמידים אשר חסו בצילו, אז אמרו "שמע מינה הכא הוא", גם כעת, אחרי שנסתלק

מאתנו, ככותו אז כוחו עתה להופיע קדושתו עלינו, שגם עתה הוא כאן ויכולים לדבר ממנו כי יש לו שייכות עמנו גם כעת.

במשך ימי השבעה עברו אלפים לנחם, כולם בכזו אהבה הערכה עצומה והוקרה וידידות, וסיפרו לנו סיפורים שחלקם הגדול כלל לא ידענו, על גודל פעילותיו וצדקותיו, על היקף התמדתו ואהבת התורה שלו, כמה אהבה שפע לכל אחד ואחד, וזה הזכיר לנו מאמר הגמרא הזה, "שמע מינה הכא הוא", האבא עדיין אתנו.
אוצר החסדים

דרשו חז"ל בגמרא ברכות (יח:): עה"פ (שמואל-ב' כג, כ) בן איש חי רב פעלים וגו'. "בן איש חי, שאפילו במיתתו קרוי חי". וזה אפשר לומר על אבא "איש חי", איש הוא הנוטריקון של שמו הוא עדיין חי בזכות "רב פעלים", שהרבה פעלים לתורה, ותקצר היריעה לתאר ולפרט, ולדוגמא שמענו אמש ממפעל קול הדף שאבינו היה המייסד של מפעל קדוש זה, יש היום למעלה מארבעת אלפים איש מידי יום הלומדים במפעל זה שיעור דף היומי, זכות זו לבדה מה רב כוחה וזכותה. בעת שהיה אבי הכ"מ יו"ר ועדת הכספים, העביר החלטה פה אחד בתמיכת כל חברי הוועדה אפילו אלו הרחוקים והמתנגדים לדת, ששיחת הטלפון לשמיעת השיעורים תיחשב כשיחה עם פעימת מונה אחת בלבד, והיה זה הישג עצום ומבורך, וזה מה שנתן את הדחיפה העצומה למפעל קדוש זה.

כמו בן ענין השמיטה, שמימי קום המדינה במשך כארבעים שנה היה ציבור היראים שומרי שביעית מצומצם ביותר, לאור הקשיים בהם נתקלו החקלאים בהתמודדות עם קשיי הפרנסה בשנת השמיטה, עד שהגיע אבינו ועלתה בדעתו שניתן לרתום את הממשלה לזה, ופעל להשיג תקציב לנושא קדוש זה, והעלה את הרעיון על דרך המלך כדי לתמוך ולסייע בידי גבורי כח עושי דברו שומרי שביעית, ואמנם היה בזה כדי להפיח רוח חיים בחקלאים, וזה גם גרם להרחבת מעגלי הקדושה ומעגל החקלאים שומרי שביעית, ומאז אותה שמיטה בתשמ"ז, הלך והתרחב יותר ויותר מעגל שומרי השמיטה. ואף לאחרונה, לקראת שנת השמיטה הבעל"ט תשס"א, כבר היה אבינו בקשר עם הגורמים המתאימים כדי להעריך כראוי לקראת שנת השביעית.

זהו בן איש חי רב פעלים שקיבץ וריכץ פעלים לתורה ולחיוזק הדת בארצנו הקדושה, ולכן האי"ש, הוא חי.

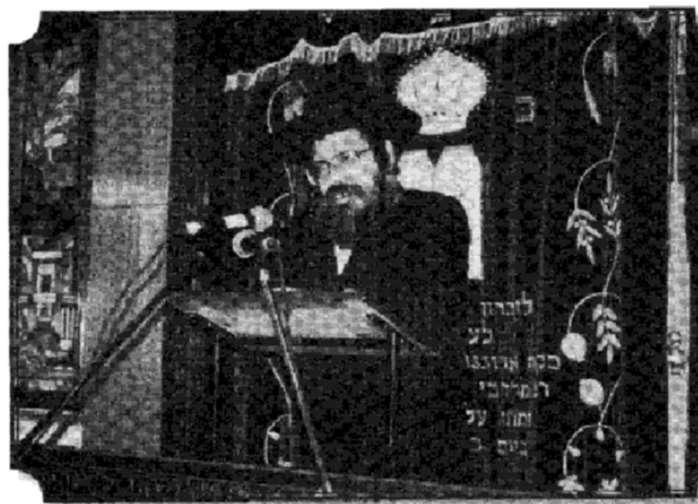
יעזור השי"ת שיהיה אבא מארי הכ"מ מליץ יושר על אמי מורתי החשובה שתליט"א, ועל כל בני המשפחה, בני ובנותיו וכל צאצאיו דור שילשים ודור ריבעים, שנזכה ללכת בדרכיו הישרים והנכוחים, וזכותו הגדולה תגן בעדנו בגנוי מרומים, והשי"ת יאמר לצרותינו די ובלע המוות לנצח, בביאת משיח צדקנו אמן. ●

כ"ק האדמו"ר מטאלנא שליט"א

בהספד במלאת שבעה לפטירתו
בית המדרש סדיגורה תל אביב

לענוים יתן חן

נמצאים אנו בהספדו של אדם גדול, אדם שאחד המאפיינים שלו היה ריבוי הגוונים שבו. אני אעמוד על נקודה אחת, ובנקודה זו אקיים את מאמר חז"ל שבמשנה (עדות פ"א מ"ג): חייב אדם לומר בלשון רבו. אני אחזור לפניכם ע"ד ששמעתי ממרן הרה"ק בעל הפני מנחם מגור זצוק"ל, והרי המשפחה יודעת היטב והציבור מודע לכך פחות עד כמה היה אביכם ז"ל אהוב על מרן הפני מנחם זצ"ל עד כדי כך שקראו איש חי נעין בשמואל ב כג-כ, שפסוק זה נאמר על בניהו בן יהוידע: 'איש חי רב פעלים' ובודאי

אוצר החכמה

במים הפנים לפני כן לב האדם לאדם (משלי כז-ט).

אך שלא במקרה החלטתי לדבר בדווקא על נקודה זו, אלא מפני כך שכשיהודים מתאספים יחדיו בכדי לספיד זוה 'יקרא דחיי יקרא דשכבי' (עיין סנהדרין מ:). בנוסף לכך יש 'ליקרא דחיי עוד עומק ומשמעות שאין שים שמים לבם לכך והיא, שכשמספידים חכם מתכוונים בכך להדגיש את החוב שיש על החיים שינצלו את ימי לדם עלי אדמות, והוא ההיפך מהנראה לעינינו שכל הכוונה היא רק כלפי המת.

1234567

וע"כ אמר שלמה המלך ע"ה בקהלת (ב-יג): 'כיתרון האור מן החושך', וחסידי פירשו שמן החשכות אפשר רק זרויות, יען שהקב"ה אינו מוריד חשכות לעולם אלא בכדי שנוכל להביט מתוכו ולהתבונן ביתר שאת אל האור. שם שאיתא בזוה"ק (שמות יב/ב): 'ליכא נהורא אלא דאתיא מגו חשוכא', והענין הוא כנ"ל שכשמתמשים זושך בשביל להתבונן היטב באור אוי נעשה החושך בסיס איתן לאור.

וכאן שישנם בנים ובנות יקרים שיחיו, ואת הרבנית שתבלחט"א, וידידים כה רבים. אין די בזה שנבכה על אבידה הקשה, שלזה ישנם גבולות; עד היום השלישי, השביעי, השלושים, מכאן ואילך אי אתה רחמן יותר ממני ו"ק כז:). אלא שנצל את מעמד ההספד על האי גברא יקרא למצות את עצמנו כ"א כפי יכולתנו. וזאת היא כות הגדולה ביותר לנפטר, והשמחה הגדולה ביותר לאלו שנשארו כאן שממשיכים הלאה בידיעה זו.

אני חוזר לנקודה שהתחלתי בה, שחייב אדם לומר בלשון רבו, עם עובדה קצרה; העובדה הייתה כשכבר היה האדמו"ר בעל הפני מנחם זצ"ל באדמורות. והייתה איזו שהיא הכרעה לגבי עתידו ל הרב שפירא ז"ל בעניין מסוים. והכריעו גדולי הדור שהחלטה תקבע ע"י 'גורל', שבכך יוחלט לכאן או לכאן. י: הייתי השליח ממרן הפני מנחם זצ"ל אל איש חי רב פעלים אביכם ז"ל ליידע אותו על העניין הזה. ובנוסף גסור לו שאין לו מה לחשוש מבוררות זו, מכיון שהגערע רבי אומר לו בפירוש 'שהוא יעלה בגורל', כך ציוני מר לו האדמו"ר זצ"ל. וזכרני שהלכתי אל ביתו ואמרתי לו את הדברים הנ"ל, והוא התחזק באמונת החכמים דולה שלו. והוא שהיה מלא בחן וטעם, שאלני: האיד באמת ילוד אשה יכול לדעת מה יעלה בגורל, הרי זה סוף

כל סוף גורל? למחרת סיפרתי זאת לרבי זצ"ל, והרבי קרא לו בכינוי עם האהבה בשם הכינוי, וכה אמר: "מוניח יש לו חן בשמים", זאת הייתה תשובתו. וזהו חייב אדם לומר בלשון רבו, ואבאר; אינני הולך לדבר כאן על עסקנותו שהיא הייתה כידוע לשם ולתפארת, [בשליחותם של רבוה"ק] או על למדנותו המופלגת, [כתלמיד מובהק של הגאון מטשיבין] ואף לא על התבטלותו המופלגת לצדיקי וגאוני הדור. ולא על העניינים שדיברו כבר ועוד ידברו רבות. אני רוצה לדבר על נקודה פשוטה, על החן – הרב שפירא יש לו חן.

לענין החסידות

מה הפירוש 'חן' ואיך החן נוצר ומהיכן בא.

וכמו שדיברנו לפני כשאנו צריכים ללמוד מהנפטר, והאיך באמת כ"א מאתנו יכול לזכות לחן זה. ואין זה דבר שולי ופעוט שהרי אנו מתפללים ע"כ בכל יום בשחרית; "ותתנו לחן ולחסד וכו', ואם אנו תפלה ע"כ א"כ גם ברור הדבר שאין זה מן הדברים שאנו נולדים עימם והם כחלק בלתי נפרד מאתנו, אלא שהוא נקשר למעשיו של האדם, וכמ"ש במשלי (ג-ד): זמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, וא"כ כשנדבר בברירות מהו חן שהוא כיתרון האור מן החושך ושנוכל ליישמו גם אצלנו, כשנאמץ לקח ממורשתו של הנפטר הדגול שהיה כ"כ בעל חן. היום הם קוראים לזאת "פרמטרים של חן".

ואני אומר ביהודה ועוד לקרא ע"פ הגמרא במסכת מגילה (ז): "זתהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה" (אסתר ב-טו), מלמד שלכל אחד ואחד נדמה כאומתו. וממאמר חז"ל זה נראה ש'חן' פירושו, שלכל אחד ואחד הרי הוא נדמה משום חינו כאחד מהחברה שלו, ומהפלג-זרם שלו. ונקודה זו היא הרי ברורה ומפורסמת מאוד על 'איש חי' זה ז"ל, שבכ"מ היו בטוחים שהוא כחלק בלתי נפרד מהם, שאם תשאל את הבחור הגוראי על איזה חסידות הוא היה נמנה, הרי הוא יענה לך בבירור, ודאי שלחסידי גור מובהק נחשב גם יחשב. ואם תשאל זאת לחסיד סדיגורה הרי את אותה תשובה תמצא בצידה, ולא שונה תהא תשובתו של כל חסיד סקווער, ואף שהם מחמירים ע"ע בגדרים כאן הוא יהא מוכן להבטיח נאמנה שהוא היה נמנה על חצר החסידות שלו. ואם נניח את הנושא שלאיו חסידות הוא היה משתייך, מה עם הציבור הכללי, תלמידי החתם סופר ז"ל, והציבור הליטאי כולו. ניתן למצוא אנשים רבים שיגידו שהוא היה האיש שלהם, שבכל מה שהם היו נצרכים הרי הוא היה נרתם לעזרתם חיש ומיד, ולא די בכך שעזר להם משום היותו אדם טוב אלא שאף הבין במה הם צריכים עזרה, וידע גם ידע איך לעזור.

מי עוד יכול לשבת ולדבר עם כל אחד מגדולי הדור בשפתו הוא, מי עוד יכול לשבת באותו יום עם גדול ליטאי ולהתנצח איתו בשיחה למדנית עמוקה ומפילפלת, ובהמשך היום לשבת עם אדמו"ר בעל חצר קטנה ולומר לו רעיון חסידי מתוק שנותן מאור על הפנים והרגשה נפלאה בלב.

זה היה הנפטר, וזה היה החן שלו. זאת הייתה למעשה תוצאותיה של חינו.

ויש לנו תנא דמסייע להרה"ק מגור זצ"ל; כל אחד נדמה כאומתו. זהו בחינת נושא חן בעיני כל רואיו. ומהיכן נוצר חן זה, ומהו משמעותו של חן זה.

הבה ונתבונן בספר משלי שבו ב' פסוקים ששלמה המלך ע"ה מדבר על 'חן'. הפסוק האחד "ולענוים יתן חן" (ג-לד), והשני "שכל טוב יתן חן" (יג-טו). יש א"כ שני דברים שמביאים 'חן', ענווה ושכל טוב. אך אין הכוונה בשכל טוב למה שקוראים היום איי-קיו גבוה, שאם כך היה צריך לכתוב; "שכל חריף-חד וכדו', אלא ששכל טוב הכוונה היא, שהוא משתמש בכוחות השכליים שבו ובכלים שהרש"ע נתן לו להיטיב עם האחרים. כי ישנו הרבה פעמים חכם להרע ולא להיטיב, (ירמיה ד-כב) שמשתמש עם חדות שכלו לבטות כמדקרות חרב, (משלי יב-יח) ומשתמש עם חכמתו לדברים ירודים ומשדר הוא סביבו הרגשה לא טובה. אך שכל טוב הוא בכך שנותן הרגשה טובה לסובבים

יתן, ומשתמש הוא עם שכלו לתת לכל מעיינות הטוב שבו לבוא לידי ביטוי. הוא אומר לפעמים ווארטל בזמן כון, דבר יפה בעתו. (קהלת ג-יא) הוא תופס את הנקודה העיקרית להבין מה בדיוק חסר לשני ולמלאות לו את סרונו זהו 'שכל טוב'.

ועניין זה אינו נקשר למה שאיתא בסוף הש"ס (נדה טז): שהקב"ה מחליט על כל אדם קודם בואו לעולם אם בם או טיפש יהא. כי עניין זה של שכל טוב הרי הוא ביד כ"א להגיע אליו, וכנ"ל שכ"א יש בידו את האפשרות הגיע לנשיאת חן, כיון שלכל אדם יש את השכליות המיוחדות המשויות רק אליו. וכמ"ש הרמב"ם במורה שלו יל: שאפילו נולד טיפש יכול הוא לאחוז בדרך החכמה. והוא כנ"ל שאת השכליות שבו ינצל לטוב ואזי הוא יחז בדרך החכמה, וזהו 'שכל טוב יתן חן'. וכמו שהקדוש בעל האבן עזרא שהיה חכם מכל בני דורו כותב: (משלי ב-ב) שמי שמשמש בשכלו לטוב הנה הוא 'מוצא חן' בעיני כל רואיו.

ועוד מתקיים בו 'לענוים יתן חן'. ומהי ענוה זוהי סוגיה גדולה, היו שעבדו כל ימיהם על מנת לרכוש מדה טובה ויש בה דרגות רבות מעל דרגה ובעד דרגה. והעולם אומר ווערטל שישבו שניים ושוחחו במעלת עצמם, אחד מנה את כל שבחי חברו, אך חברו תיקנו ששכח להוסיף על שלל מעלותיו את ענוותו המופלגת! וזהו גם נון מסוים, שאדם חושב שהוא עניו.

[234567] [אוצר החכמה]

אני רוצה להדגיש עוד נקודה בגדרי הענוה, והיא ע"פ מעשה ששמעתי מהגאון רבי אלי שווי שליט"א ראש יבית פילדלפיה, ששמע בעצמו מגאון הגולה רבי אהרן קוטלר זצ"ל שאמר, שמרן הבית ישראל זצ"ל אילפו יעור בגדרי הענוה, וכך היה המעשה, [אני מדגיש את מקורו המדויק של המעשה מכיוון שראיתי מרפס הדפיסו בצורה משובשת] שבעת שהיה הגאון ר' אהרן זצ"ל בארץ ישראל הוא הלך לבקר אצל הבית ישראל זצ"ל, ובתוך השיחה שהתנהלה דובר גם על הכהן הגדול מרן בעל החפץ חיים זצ"ל והתעניין הבית ישראל אצל ר' הרן האם זכה לראותו ולהכירו. [ומי שהכיר את מרן הבית ישראל ידע שהייתה בו תכונה של אמת 'קנה' ומזקנים תבונן] ור' אהרן התבטא שיש לו תמיהה רבתי זה שנים רבות על דמותו של מרן בעל החפץ חיים. שהרי הח"ח יה למדן שבלמדנים, וגאון אדיר, ובדורו לא נתפרסם אלא כצדיק נשגב, אדם קדוש ופועל ישועות המטה אוזנו כל יתום ונצרך, וזאת הכל ידעו שאצלו אפשר לפעול ישועות ונחמות. אך כשאתה מתבונן בקטע 'ביאור הלכה' ובחידושי שער סדר קדשים או בספרו שמירת הלשון, הנך רואה גאון כגאוני קדמאי מדורות עברו. ושאלתי את צמי האיך זה שלא נתפרסמה גאונו המופלג, מסתמא היא מפני כך שהתפלל על זאת ונענה, וכ"ז בכדי שלא פרע מלימודו ומעבודת ה' המופלאה שלו. וע"כ תמהתי שאם כן מדוע לא ביקש והתפלל שלא ידעו גם מצדקותו ו? אני טרם אכלה לדבר סיפר רבי אהרן זצ"ל והבית ישראל עשה לי תנועה של ביטול ואמר: אליטויש'ער אלה, "הוא לא ידע שהוא צדיק", ע"כ המעשה.

והלימוד ממעשה נפלא זה הוא: שהח"ח זצ"ל ידע שהוא יודע הרבה ללמוד והוא גאון בעיני והיקף, ולכן הוא יקש מהרבש"ע שדבר זה לא יתפרסם. אך מזה שהוא צדיק הוא לא ידע, כי איזה פנים יש לצדיק שאומר רבש"ע: רבש"ע אני צדיק, אנא ממך שהדבר לא יתפרסם. אלא שהח"ח והצדיקים האמיתיים אינם חושבים מהם בכלל. וזהו לענוים יתן חן, והיא הענוה הפשוטה והבסיסית וכמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים: עניו הוא דם כמו שהוא. ואבאר מעט על אף שאיני ראוי לומר זאת בעוצמה שכזאת אך זה אפשרי כלפי מעלה; שהלואי במקום לומר זכר 'צדיק' לברכה או זכר 'צדיק וקדוש' לברכה כפי שמורגל בפי העולם, יאמרו: זכר 'נורמלי' לברכה, אדם רגיל שעשה את שלו בכל כוחו.

ההספד הטוב ביותר שהספידו את הגאון האדיר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה, שהיה אדם רגיל ופשוטן זיצה את עצמיותו בכל כוחו, וזהו גדולתו וזהו חינו.

ואת החן הזה אדם מאבד כשהוא מתחיל לשבת על מושב שלא שלו. כשהוא חושב שהוא גישמאקע מענטש זל כן הוא צריך לעשות עם זה עשיות ופעולות, אזי הוא מאבד את פשטותו. וע"ז נאמר (קהלת ז-כט): כי אלוקים עשה את האדם 'ישר' והם בקשו חשבונות רבים. וכשאדם נמצא ומכיר את המשבצת שלו זאת היא ישרות האמיתית, וזהו החן הגדול, וזהו הענוות הבסיסית שיוצרת חן, לענוים יתן חן.

היום עסקן הוא 'חפצא', ולאט לאט הוא משוכנע בעצמו שהנה הוא מנהיג את הדור. וזה נובע מכך שבתחילה